

A bennünk élő gyermek

Iparművészeti alkotások

a VII. Kortárs Keresztény Ikonográfiai Biennálén

■ Már 15 év telt el azóta, hogy 2000-ben megrendeztem az *1000 év – magyar szentek* című tárlatot, amely óvatos próbálkozás volt a részemről, hogy érdemes-e belevágni egy új kiállítássorozat megszervezésébe Magyarországon. Rövid távon, akkor csak az érdekelt, hogy van-e fogadókészség a kortárs művészek részéről egy keresztény tematikus sorozatra. Mindenesetre a beadott művek száma, maga a kiállítás és Jelenits István kiváló megnyitóbeszéde meggyőzőtt, így 2015. március 14-én már a VII. Kortárs Keresztény Ikonográfiai Biennále megnyitójára kerülhetett sor Kecskeméten. Sőt időközben a biennále katalógusaiban közölt színes reprodukciók alkotta virtuális műtárgyegyüttessel mellett időközben sikerült egy valódi, kézzelfogható kollekciót is létrehozni. Ez a több mint 300 darabot számláló, speciális gyűjteményi egység többségében e kiállítások anyagából – elsősorban aján-

Fotó: Kiss Béla

Sejben Lajos: Pólya / Lajos Sejben: Swaddling Clothes

[2015] *textil, kender, borgany, fa / textile, hemp, zinc, wood* [20x39x19 cm]

Fotó: Kiss Béla

dékozás útján – jött létre. (A 2014. évi állapot szerint 297 leltári tétel alatt számon tartott, és összesen 317 darabot számláló gyűjtemény, az előzetes felajánlások szerint körülbelül félszáz művel fog gyarapodni a 2015-ös biennáléra beadó művészek jóvoltából.) Ebből a nem egyházi fenntartású magyarországi múzeumokban ma még egyedülállónak tekinthető kollekcióból már több helyen is bemutathattunk egy-egy válogatást a kortárs, hazai, keresztény tematikájú művészet legjobb alkotásaiból, így például 2014-ben a budapesti Klebelsberg Kultúrkúriában és Pécsen, a Pécsi Galériában, míg 2015-ben a Szent István-bazilikában.

Az első hat biennálén összesen 752 alkotást mutatunk be az aktuális zsűrizések után a Cifrapalota falai között, ami jól mutatja, hogy mennyire hiányzott egy ilyen sorozat a magyarországi kiállítási palettáról. Az érdeklődés ez alkalommal sem csökkent. Aktuális felhívásunkra 197 művész 196 alkotást adott be, amiből

Kun Éva: A meg nem születettekért / Éva Kun:

For the Unborn Children

[1998] *samott, redukciós égetés / chamotte, reduction-fired* [43x27x10 cm]

a zsűri összesen 107 alkotó 106 művét javasolta kiállítani és a katalógusban megjelentetni. A zsűri – Balanyi Károly Ferenczy Noémi-díjas grafikus- és zománcművész; Katona Katalin Ferenczy Noémi-díjas

ötvösművész, a Magyar Művészeti Akadémia (MMA) delegáltja; P. Benkő Ilona Munkácsy Mihály-díjas keramikus, az MMA delegáltja; P. Szabó Ernő művészettörténész, újságíró, az *Új Művészet* vezető szer-

Lőrincz Luca:
„Törékeny” /
Luca Lőrincz:
‘Fragile’
[2015]
terracotta, porcelán /
terracotta, porcelain
[60x40 cm]

Fotó: Kiss Béla

kesztője; Prutkay Péter Munkácsy Mihály-díjas képzőművész, az MMA delegáltja; és e sorok írója mint a Kecskeméti Katona József Múzeum Képzőművészeti Gyűjteményének vezetője – a felhívásunkat követve igyekezett ezúttal is figyelembe venni, hogy most sem csupán illusztrációkat, a téma eddigi feldolgozásain alapuló műveket, hanem a saját korunkra reflektáló, aktuális utalásokat rejtő, kortárs művészeti nyelven megszólaló alkotásokat vártunk. Az MMA Képzőművészeti Tagozatának díját Budaházi Tibor festőművész, az Iparművészeti és Tervezőművészeti Tagozatának díját pedig Kun Éva keramikumművész, míg a zsűri erkölcsi díját Mazalin Natália festőművész, Földi Péter festőművész, Sejben Lajos képzőművész és Olescher Tamás festőművész kapta.

A biennáléra ezúttal talán kevésbé volt jellemző a műfaji változatosság, hiszen a legnagyobb részét a festészet, a grafika és a fotó uralta. A korábbiakhoz képest jóval kevesebb volt az iparművészeti kategóriába sorolható alkotás (számszerűen 21, az animációs filmekkel együtt pedig összesen 25).

A biennále felhívásában ezúttal a gyermekeket, a gyermekséget jelöltük ki ábrázolandó, megjelenítendő ikonográfiai programként. A forrást ezúttal sem csupán a Biblia jelentette, bár Jézus gyermekségtörténete, a karácsonyi ünnepkör, amely a megtestesülés (incarnatio) misztériumát idézi fel számunkra minden évben, vagy az olyan közismert kijelentések, mint „[a] Lélek maga tesz tanúságot lelkünkben, hogy Isten gyermekei vagyunk” (Róm 8,16), illetve „»[h]agyjátok csak a gyermekeket, ne akadályozzátok meg őket, hadd jöjjenek hozzám, hisz ilyeneké a mennyek országa«” (Mt 19,14), jól körülhatárolják a keresztény kultúra, teológia gyermekekkel kapcsolatos nézeteit. Hagyományos forrásoknak számítanak egyes szentek legendái is, melyekben gyermekek szerepelnek, vagy éppen saját gyermekkori mivoltuknak van nagy jelentősége (például Néri Szent Fülöp, Padovai Szent Antal, Kalazanci Szent József, Szent Kristóf, Szent Sztilyianosz). Az előbbieken vázolt felhívásra sokféleképpen reagáltak az egyes alkotók, így jelentek meg az egyes műveken az említetteken túl például ószövetségi személyek (Jákob és Ézsau, Sára és Izsák); a szentek és boldogok, szent életű emberek gondolatai,

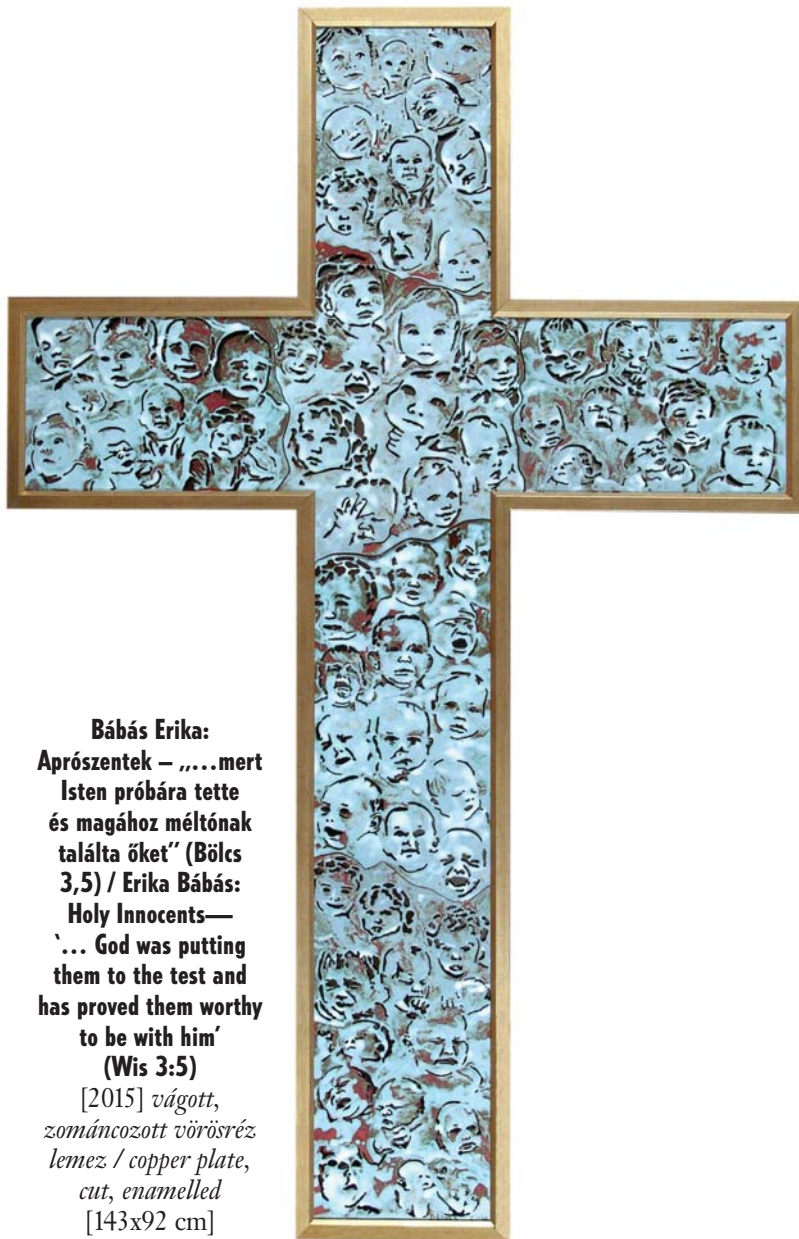
látomásai, tevékenysége (Teréz anya, Bosco Szent János, Natália nővér); történelmi és aktuális események (gyermekek keresztes hadjárata, a gázai övezet 2014-es bombázásakor meghalt ártatlan gyerekek); napjaink anyasággal kapcsolatos problémái, a meddőség egyénenként megélt tragédiája; híres költők gyermekekről és a gyermekségről szóló gondolatai (például Babits Mihályé, Kosztolányi Dezsőé).

Nézzünk meg néhány iparművészeti példát. Éppen az utóbb említett ihletésű körbe tartozik az egyik legfiatalabb alkotó, Lőrincz Luca műve. A kecskeméti keramikus ugyanis a figuráinak magzati pózával jelzett gondolatait a Halál Dzsibrán néven is ismert, arabul és angolul is író, libanoni származású amerikai maronita keresztény költő, Kahlil Gibran alábbi, saját művére nyomtatott soraival erősítette fel: *„Gyermekeitek nem a ti gyermekeitek. / Ők az Élet önmaga iránti vágyakozásának fiai és leányai. / Általatosok érkeznek, de nem belőletek. / És bár véletek vannak, nem birtokaitok. // Adhattok nekik szeretetet, de gondolataitokat nem adhatjátok. / Mert nekik saját gondolataik vannak. / Tes-*

Bori Dóra: Keresztelőtál és -kancsó / Dóra Bori: Baptismal bowl and pitcher
[2013] öntött porcelán / cast porcelain [18x50x33 cm]

Fotó: Nisa Béla

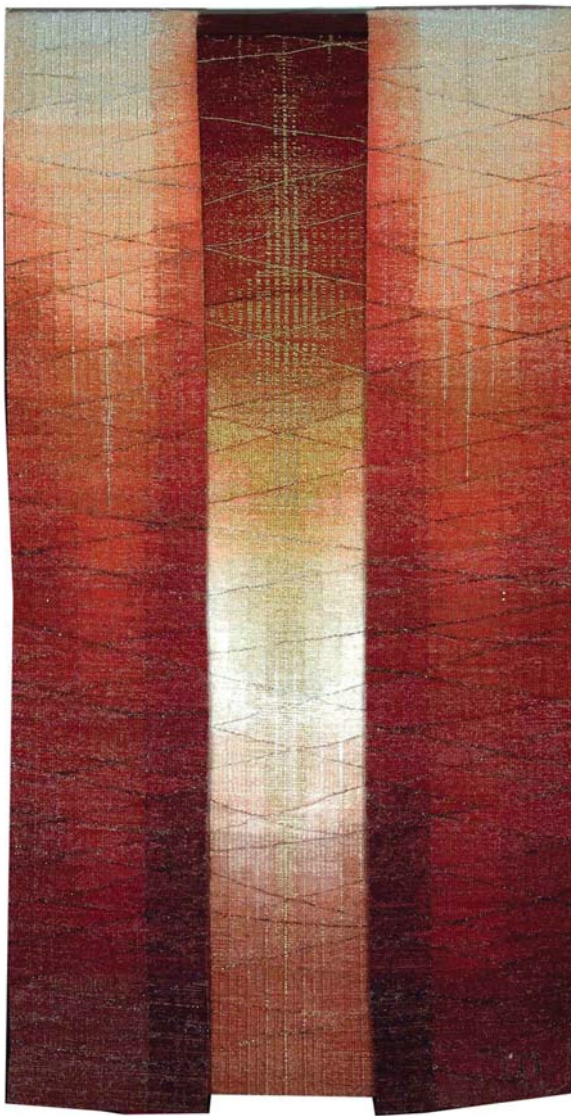
Bábás Erika:
Aprószentek –mert
Isten próbára tette
és magához méltónak
találta őket” (Bölcs
3,5) / Erika Bábás:
Holy Innocents—
‘... God was putting
them to the test and
has proved them worthy
to be with him’
(Wis 3:5)

[2015] *vágott,*
zománcozott vörösréz
lemez / copper plate,
cut, enamelled
 [143x92 cm]

tüknek adhattok otthont, de lelküknek nem. / Mert az ő
lelkük a holnap házában lakik, abová ti nem látogathattok
el, még álmaikban sem. / Próbálhattok olyanná lenni,

mint ők, de ne próbáljátok őket olyanná tenni, mint ti
vagytok. / Mert az élet sem visszafelé nem halad, sem a
tegnapban meg nem reked...” (részlet A prófétából, Rév-
bíró Tamás fordítása). Szintén a fiatalokat képviselte
Bori Dóra, aki a 2013-ban – sokszorosító eljárással
Herenden – készült diplomamunkáját (Moholy-Nagy
Művészeti Egyetem) állította ki a biennálén. Külö-
nösen örömteli, és egyben szomorú is, hogy műve
(Keresztelőtől és -kancsó) egy egyre inkább háttérbe
szoruló kategóriát, csoportot képviselt, az egyház-
művészetet, illetve azon belül is a liturgikus tárgya-
kat. Legfőbb értékeit, a magasztos funkciót tartalmi
téren is szolgáló, tiszta, egyszerű anyag- és forma-
használatot a rendezés során sikerült a társítás eszkö-
zével még inkább érzékelhetővé tenni. Olyan alkotá-
sokkal kerülhetett így a látogatók számára is egy cso-
portba, mint Balanyi Zoltán Magzat, Sejben Lajos
Pólya és Soltész Melinda Isten gyermekei vagyunk (Min-
denkiben ott a lehetőség) című művei, melyeken az egy-
emástól jól elkülöníthető anyaghasználat (üveg, kő,
textil) és technika ellenére is szembeötlő az évmilliók
formálta kavicsforma és az azzal társuló ősrégi embe-
ri gondolatok azonos töről fakadása.

Szemereki Teréz alkotása szintén a keresztesítéshez,
 az újjászületéshez kapcsolódik, de ő a „vízből és Szent-
 lélekből” (Jn 3,5) az utóbbit helyezi előtérbe („a szár-
 nyak, és a felhők, a hullámzó égbolton sejtetik a lé-
 lekből megszületőt”). Az alapanyag itt is hófehér por-
 celán, de azt egy speciálisabb megmunkálási móddal
 (kézműves, egyedileg applikált formák, helyenként
 homokkal szórt felület, japán fahamumázás égetés)
 társította. A biennále kerámia-„szakosztályának” ma-
 gas színvonalát jelzi Kun Éva jól megérdemelt díja is.
 „Vezérfonalam: legyen a tárgy szépségének mélysé-
 ge” – nyilatkozta egyszer, s ennek megfelelően készí-
 tette el a biennálén kiállított művét is egy rá jellemző
 technikával (samott, redukciós égetés) és a figurális
 képiséget képzőművészeti eszközökkel is hangsúlyo-
 zó megoldásokkal. *A meg nem születettekért* címadás
 ugyan napjaink egyik súlyos problémakörére figyel-
 meztet, de a bepólyált Jézuska egy ritka ikonográfiai
 típusra utaló ábrázolása a múltból táplálkozik. A mű
 szakrális magaslatait megalapozó ábrázolás, mely lé-
 nyege szerint a keresztre feszítést idézi fel bennünk,

Fotó: Kiss Béla

**Láng-Miticzky Katalin: Tűzoszlop és kereszt /
Katalin Láng-Miticzky: Fire Column and Cross**

[2014] *szizál, gyapjú, fémszál, gobelin- és vegyes technika / sisal, wool, metal thread, Gobelin and miscellaneous techniques*
[230x120 cm]

s több évszázados megoldással kapcsolja össze a karácsonyi és húsvéti ünnepkört, azaz a megtestesülést és a megváltást, Somos Gyula *Gyöngy és vér* című festményén is megjelent e kiállításon. Korábban erre csak az első biennálén láthattunk példát (Ganczaugh Miklós: *Karácsonyi kereszt*).

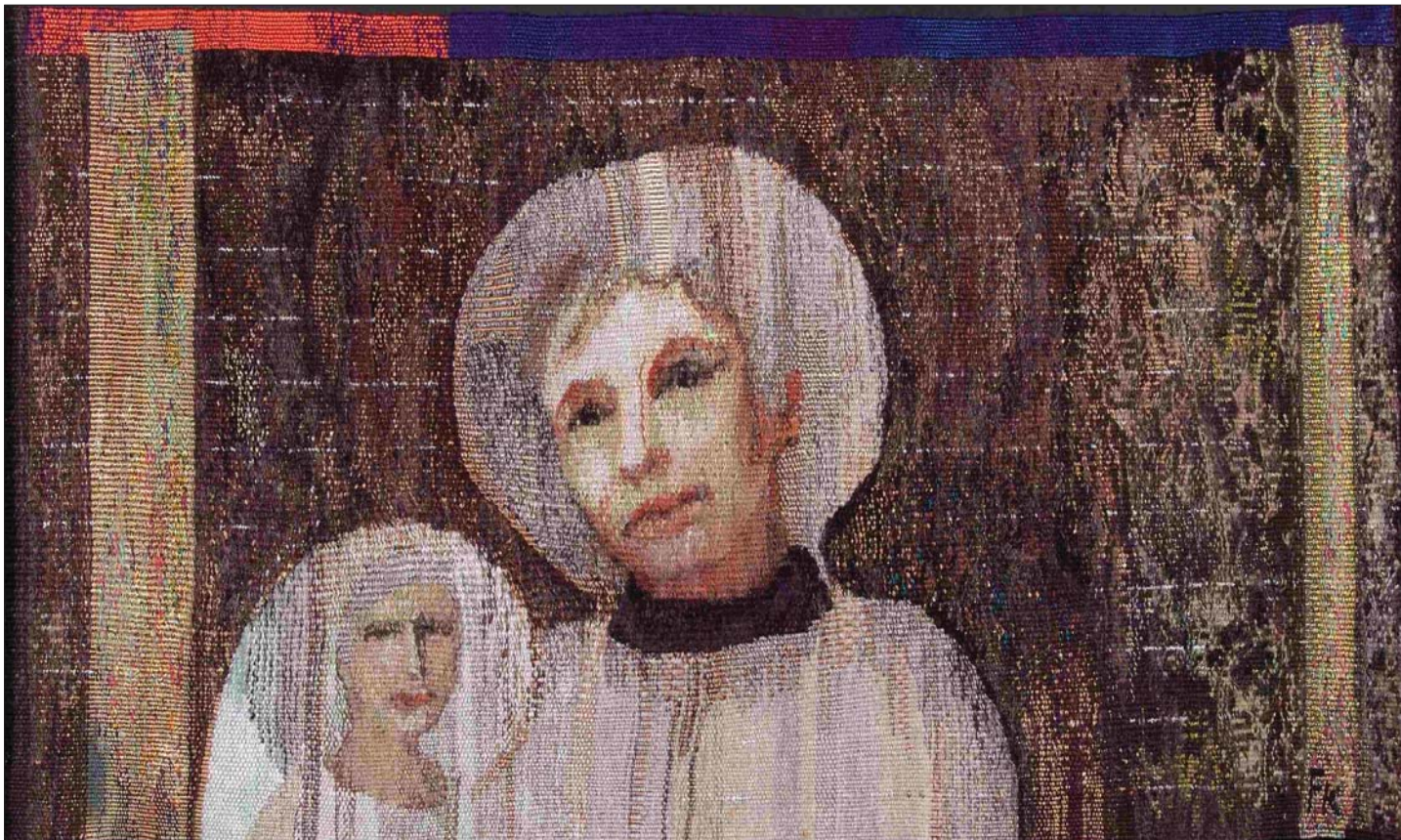
Jelenits István megnyitóbeszédében külön is felhívta a figyelmet egy másik ikonográfiai ritkaságra, sőt – elképzelhető, hogy – újdonságra. Bábás Erika nagyméretű keresztjének felületén ugyanis számtalan – különböző karakterű és arckifejezésű – gyermekarcot jelenített meg, amivel vizuális formába öntötte azt a gondolatot, mely szerint az aprószentek, ahogy arra közismert latin elnevezésük (innocentes martyres) is

**Somodi Ildikó: „Fiú adatik nekünk...” (Ézs 9,5) /
Ildikó Somodi: '... to us a child is born' (Is 9:5)**

[2014] *gyapjú, egyéni technika / wool, individual technique* [140x150 cm]

Fotó: Kiss Béla

Fotó: Kiss Béla

Fóris Katalin:
A bennünk élő gyermek
/ Katalin Fóris:
The Child in Us

[2014] *gyapjú, selyem, fémszál, francia-gobelin-technika, haute lisse, kerettel: 45x62 cm / wool, silk, metal thread, French Gobelin technique, haute lisse, with frame: 45x62 cm*

utal, egyfajta „helyettesítő” és egyben előzetes áldozatot hoztak Krisztusért. A zománcművészettel foglalkozók mezőnyéből Hévízi Éva műve szintén e témát dolgozta fel a rá jellemző stílusban és technikával, míg Balanyi Károly *Úrréti látomása* a múlt és jelen szakralitás általi összekapcsolódását kívánta felmutatni fotóhasználattal vegyített szitazománc-eljárással készült művén.

A zománcművészet legközelebbi rokonát, az üvegművészetet ezúttal csak hárman képviselték, a mindkét műfajban otthonos Soltész Melindán kívül a Homoki Anikó – Lach Sándor házaspár. Az előbb említett művész ezen a biennálén is az anyagban rejlő szimbolikus értékekből indult ki: „Az üveg nekem a lélek tisztaságát és titokzatosságát rejt. Számomra a

legtisztább anyag.” Az utóbbi alkotó pedig a szilikáttok és a teremtés folyamatának mitikus kapcsolatát használta ki: „A gyermeknek a világ kezdete a születés.”

A legnépesebb csoport az iparművészeti műfajokat tekintve a textileseké volt. Ezen belül is számos különböző anyag és technika képviseltette magát, így például gyapjú és nemez Jászberényi Matild, vagy éppen len és textilfestés Orient Enikő alkotásán. A kompozíciók többsége a falikárpitok körébe sorolható. Ruczek Zsófia Assisi Szent Ferenc *Naphimnuszát* ezúttal is ennek egy sajátos, térbe is kilépő, installáció jellegű, szöveges változatban dolgozta fel. Láng-Miticzy Katalin méreteit tekintve is reprezentatív műve tipologikus alapokon nyugszik: „Isten az Ó né-

Balogh Edit:
Innen és túl I. /
Edit Balogh:
Here and Beyond, I
[2005] *gyapjú, selyem,*
franciagobelin-
technika / wool, silk,
French Gobelín
technique
[160x150 cm]

Fotó: Kiss Béla

**Szilágyi Varga Zoltán:
A jókedvű örmény
temetése
(képkocka a filmből) /
Zoltán Szilágyi Varga:
Funeral of the Cheerful
Armenian (frame from
the film)**

[2013] animációs film
/ animation film
[27']

pét, gyermekeit az Ószövetségben, a pusztában Tűz-
oszlop által vezeti, míg az Újszövetségben a Kereszt
által. A két Tűzoszlop fogja közre a keresztet...” Kép-
zóművészeti eszközöket nyíltan vállaló képkocka
jellemezi Somodi Ildikót, nagyméretű kompozíciója
a karácsonyi ünnepkör központi pillanatát egy ószö-
vetségi jóslat (Ézs 9,5) homályosító fátylán keresztül
láttatja. A kortárs művészetben a személyes élmények
is befolyásolják a keresztény ikonográfia használatát.
Jó példa erre Fóris Katalin *A bennünk élő gyermek*
címmű alkotása, mellyel hasonlóan folyamodik Máriá-
hoz, Jézus anyjához, mint ahogy annak idején a bú-
csújáró, imádkozó asszonyok. Balogh Edit művét „sze-
mélyes, számára fontos jelek képpé formált üzeneté-
nek szánta”. De mindenekelőtt a „kép központi mo-
tívuma a Krisztus-monogram, melyet szeretném, ha

mindig látnának a gyerekeim is, egy örök érvényű
üzenetként”.

Öröndetes tény, hogy a biennálén négy animációs
filmet is meg lehetett tekinteni (korábban egyedül
Keresztes Dóra nevezett *De profundis* című alkotá-
sával). Közülük kettő is a magyar irodalom gazdag
tárházából merített, igaz, más-más módon. Szilágyi
Varga Zoltán – „az atmoszférateremtés nagymestere”
(Orosz István) – Hunyady Sándor egyik novelláját (*A
jókedvű örmény temetése*) választotta. A 27 perc alatt
nem kevesebb mint 49 ezer festett figurát 460 festett
háttér előtt életre keltő film nem egyszerű adaptáció:
„Arra törekedtem, hogy átmentsem a vizualitás esz-
közeivel kifejezhető értékeit, azon túl pedig kibont-
sam belőle mindazt, ami az irodalmi szövegben nincs
benne, de a saját élettapasztalataimból szervesen be-

illeszthető a formába.” Hegedűs 2 László animációs film helyett egyenesen vizuális líráról, mozgóképervről beszél. A *Poézis* lényegi eleme Kosztolányi Dezső négy sorának (*Hajnali részegség*) asszociatív

felidézése: „*Én nem tudom, mi történt velem akkor, / de úgy rémlett, egy szárny subant felettem / s felém hajol az, amit eltemettem / rég, a gyerekkor.*” A 2002-ben megrendezett első biennálét megnyitó, a közelmúltban

Fotó: KISS Béla

Hj. Szlávics László:
Bethlehem /
László Szlávics, Jr.:
Bethlehem
[2009] *fá, vegyes*
technika / wood,
miscellaneous
techniques
[15x15 cm]

Neuberger Gizella:
Vizitáció
(képkocka a filmből) /
Gizella Neuberger:
Visitation (frame from
the film)
 [2009] *animációs film*
 / *animation film*
 [6'29'']

elhunyt Erdélyi Zsuzsanna gyűjtéséből származó archaikus népi imádság nagyszerűen sikerült vizuális feldolgozását láthatjuk Horváth Mari és Tóth-Pócs Roland fekete-fehér animációs filmjében. A *Boldog képek* a debreceni Vojtina Bábszínház azonos címen, 2012-ben bemutatott előadásának animációs betétjeként készült, s a látvány összehangolásában nem kevés szerepe lehetett annak, hogy a darab báb-, díszlet- és jelmeztervezője is maga a művésznő volt, aki a *Magyar Népmesék* számos epizódjának rendezőjeként köztudomású. Neuberger Gizella *Vizitáció*jához személyes kötődésem is volt. Művészettörténeti szakértőként belülről is láthattam, hogy a legfőbb kérdés annak eldöntése volt, milyen arányban jelenjen meg a filmben a tudományos alapossgú elemzés, részint interpretáció, illetve az alkotó által képviselt szubjektív néző-

pont, egyedi vizuális nyelvezet, továbbá magának az animációnak a már kialakult műfaji sajátosságai, jellegzetességei. M. S. mester képe a késő középkori Alpokon túli festészet produktuma, s mint ilyen, tökéletesen alkalmas volt erre az animációs műelemzésre. De bármely jó művészeti alkotást felfoghatunk úgy, mint egy bizonyos számú időbeli, képi és gondolati elem, illetve sík sajátos logika mentén elrendezett együttesét, melynek értelmező jellegű kibontására nincs alkalmasabb eszköz az animációnál...

IFJ. GYERGYÁDESZ LÁSZLÓ
 művészettörténész

(VII. Kortárs Keresztény Ikonográfiai Biennále. Kecskeméti Katona József Múzeum Cifrapalota Kiállítóhelye, Kecskemét, 2015. március 14–május 17.)